

**ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО;
ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО**

УДК 34

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.3.8>

ПУСТОВІТ О.Ю., ПІДДУБНИЙ О.Ю.

**КВОТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА ЕКСПОРТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ
ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ. ШЛЯХИ ЇХ РОЗШИРЕННЯ ТА ЗМІН**

**EUROPEAN UNION QUOTAS FOR THE EXPORT OF UKRAINIAN AGRICULTURAL
PRODUCTS. WAYS OF THEIR EXPANSION AND CHANGES**

З 4 червня 2022 року Європейський Союз скасував всі імпорتنі мита на українську продукцію, як спосіб підтримки України у війні, прийнявши відповідний Регламент № 2022/870. Цей режим уже працює протягом двох років і охоплює у тому числі сільськогосподарську продукцію та перероблену сільськогосподарську продукцію, що підлягає тарифним квотам. Тарифна квота встановлює обмеження на обсяг товарів, які можуть бути імпортовані або експортовані до країни за пільговою ставкою мита протягом певного періоду часу. У контексті Угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС використання пільгових тарифних квот означає, що певні товари можуть бути постачені у визначених обсягах зі зменшеними або нульовими митними ставками. Авторами були поставлені наступні завдання під час написання статті: дослідити міжнародне та національне законодавство у сфері квотування експорту, провести аналіз реформ у сфері квотування, надати оцінку наслідкам таких реформ та зазначити бажані напрямки змін та перспективи співпраці з ЄС. Через зв'язок досліджуваної теми з Європейським Союзом, об'єктом дослідження постало законодавство ЄС, зокрема Регламенти Європейського Парламенту та Ради, а предметом дослідження є реформування процесу квотування та його вплив на ринкове положення України. Зроблено висновок, що автономні торговельні заходи, які вступили в силу з 4 червня 2022 року, дійсно виявилися корисними для України у забезпеченні стабільності торговельних потоків з Європейським Союзом під час складної ситуації, спричиненої агресивною дією Росії. Вони допомогли українським виробникам та експортерам подолати перешкоди, що виникли через війну, і підтримали експорт до ЄС. Регламенти Європарламенту і Ради, зокрема №2022/870 та №2023/1077, забезпечили ряд важливих заходів, що полегшують умови торгівлі для України. Ці заходи включали скасування мит на промислову продукцію, встановлення системи вхідних цін для фруктів та овочів, тарифні квоти для сільськогосподарської продукції та інші. Незважаючи на тенденцію до запровадження обмежень на імпорт агропродукції з України з боку деяких країн ЄС, експорт збільшився, досягнувши позначки у 68 мільйонів тонн агропродукції. Особливо значною була зростання експорту цукру, де Україна стала найбільшим постачальником до ЄС. Два роки вільної торгівлі з ЄС показали, що Україна може бути важливим партнером для Європейського Союзу. Однак важливо

© ПУСТОВІТ О.Ю., – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри цивільного та господарського права юридичного факультету (Національний університет біоресурсів і природокористування України) ORCID: 0009-0003-6982-8826

© ПІДДУБНИЙ О.Ю., – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного та господарського права юридичного факультету (Національний університет біоресурсів і природокористування України) ORCID: 0000-0003-4867-4613

продовжувати працювати над внутрішніми аспектами підготовки країни до євроінтеграції, а також розвивати комунікаційні стратегії з партнерами для підтримки взаємовигідних відносин. Попри користь від автономних торговельних заходів, важливо розуміти, що успішна зовнішня торгівля потребує підтримки держави, особливо. Перегляд умов Угоди про асоціацію з ЄС, спрямований на лібералізацію торгівлі, має важливе значення для подальшого розвитку відносин між Україною та Євросоюзом.

Ключові слова: *Європейський Парламент, імпорتنі квоти, агропромисловий комплекс.*

From June 4, 2022, the European Union canceled all import duties on Ukrainian products, as a way of supporting Ukraine in the war, by adopting the corresponding Regulation No. 2022/870. This regime has already been in operation for two years and covers, among other things, agricultural products and processed agricultural products subject to tariff quotas. A tariff quota sets a limit on the volume of goods that can be imported or exported to a country at a preferential rate of duty during a certain period of time. In the context of the Agreement on a free trade area between Ukraine and the EU, the use of preferential tariff quotas means that certain goods can be supplied in specified volumes with reduced or zero customs rates. The authors set the following tasks while writing the article: to research international and national legislation in the field of export quotas, to analyze the reforms in the field of quotas, to provide an assessment of the consequences of such reforms and to indicate the desired directions of change and prospects for cooperation with the EU. Due to the connection of the researched topic with the European Union, the object of the study was EU legislation, in particular the Regulations of the European Parliament and the Council, and the subject of the study is the reform of the quota process and its impact on the market position of Ukraine. It is concluded that the autonomous trade measures, which entered into force on June 4, 2022, have indeed proven useful for Ukraine in ensuring the stability of trade flows with the European Union during the difficult situation caused by Russia's aggressive actions. They have helped Ukrainian producers and exporters overcome the obstacles arising from the war and supported exports to the EU. Regulations of the European Parliament and of the Council, in particular No. 2022/870 and No. 2023/1077, have provided a number of important measures facilitating trade conditions for Ukraine. These measures included the abolition of customs duties on industrial products, the establishment of an entry price system for fruits and vegetables, tariff quotas for agricultural products, and others. Despite the trend towards the introduction of restrictions on imports of agricultural products from Ukraine by some EU countries, exports increased, reaching 68 million tons of agricultural products. The growth in sugar exports was particularly significant, where Ukraine became the largest supplier to the EU. Two years of free trade with the EU have shown that Ukraine can be an important partner for the European Union. However, it is important to continue working on the internal aspects of the country's preparation for European integration, as well as to develop communication strategies with partners to maintain mutually beneficial relations. Despite the benefits of autonomous trade measures, it is important to understand that successful foreign trade requires state support, especially. The revision of the terms of the Association Agreement with the EU, aimed at trade liberalization, is important for the further development of relations between Ukraine and the European Union.

Key words: *European Parliament, import quotas, agro-industrial complex.*

Актуальність теми. З початку червня 2022 року Європейський Союз встановив спеціальні пільгові умови для України, що були продовжені й у 2023 році. Проте минулого року через протести фермерів Брюссель тимчасово обмежив постачання деяких видів сільськогосподарської продукції з України. Крім того, окремі країни, такі як Польща, Словаччина та Угорщина, ввели односторонні обмеження на імпорту українського зерна. Проте, поточного року дані заходи було продовжено, але з певними корективами. У даній статті автори провели дослідження доцільності таких змін на тлі воєнних дій та майбутнього положення України на міжнародному агроринку.

Стан дослідження. У статті досліджено правотворчу діяльність органів Європейського Союзу, яка має вплив на імпорт української сільськогосподарської продукції до країн ЄС. Під час роботи авторами було опрацьовано матеріали з іноземних видань, законодавство ЄС та деякі праці вітчизняних науковців, таких як В. Небрата, В. Русана та Л. Жураковської.

Виклад основного матеріалу. Створення Поглибленої і всеохопної зони вільної торгівлі, яка почала діяти від початку 2016 року, спростило доступ українських експортерів до європейських ринків. Проте для більшості "чутливих ринків", зокрема аграрних продуктів, імпорتنі тарифні квоти залишалися в силі. Це означало, що певна кількість товарів могла бути імпортована за зниженою або нульовою ставкою мита, але якщо квота була перевищена, то залишкова кількість підлягала оплаті мита за вищою ставкою (для кожної одиниці поза квотою).

Автономні торговельні заходи, які діють з 4 червня 2022 року, мали явний позитивний вплив на торгівлю України з ЄС. Заходи сприяють полегшенню важкої ситуації, в якій опинилися українські виробники та експортери внаслідок неспровокованої та невинуватої агресивної війни з боку Росії. Разом із «Шляхами солідарності» автономні торговельні заходи забезпечили стабільність торговельних потоків з України до ЄС у 2022 та 2023 роках, незважаючи на серйозні перебої, спричинені війною, і всупереч загальній тенденції зменшення торгівлі України в цілому. Імпорт ЄС з України становив 22,8 млрд євро у 2023 році порівняно з довоєнним рівнем у 24 млрд євро у 2021 році [1].

4 червня 2022 року набув чинності Регламент Європейського Парламенту та Ради №2022/870 про тимчасові заходи з лібералізації торгівлі [2]. Саме цей регламент надав більше можливостей українським експортерам, дещо змінивши правила гри на ринку. Строком на рік було скасовано мита для промислової продукції; впровадження системи вхідних цін для фруктів та овочів; глобальні захисні заходи стосовно товарів українського походження; тарифні квоти для сільськогосподарської продукції; антидемпінгові мита на імпорт товарів з України.

У червні наступного року набрав чинності Регламент Європейського Парламенту та Ради № 2023/1077 [3], прийнятий 31 травня 2023 року, який продовжив заходи тимчасової лібералізації торгівлі між ЄС та Україною ще на рік. Ці заходи також передбачали скасування усіх мит, квот і торговельних захисних обмежень для українського експорту відповідно до Регламенту Європарламенту, прийнятого у 2022 році. Важливо відмітити, що даний Регламент містить не лише положення про скасування деяких заходів, а й передбачає деякі зобов'язання для України. Зокрема, Україна зобов'язується дотримуватися правил походження товарів відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС; утримуватися від будь-яких додаткових обмежень на імпорт з ЄС, включаючи як застосування нових мит чи інших заходів, так і посилення існуючих обмежень (крім тих, що зумовлені необхідністю в умовах воєнних дій); поважати демократичні принципи, права людини та основні свободи, верховенство права, а також здійснення належних заходів щодо боротьби з корупцією та протиправною діяльністю (що передбачено в Угоді про асоціацію).

Не зважаючи на те, що у 2023 році була відчутна тенденція до запровадження обмежень на імпорт агропродукції з України з боку Польщі, Угорщини, Словаччини та Болгарії, вітчизняний експорт досяг відмітки у приблизно 68 мільйонів тонн агропромислової продукції [4].

З огляду на стабілізацію ринку, ЄС дозволив Україні експортувати її сільськогосподарську продукцію без квот і мит ще до 5 червня 2025 року, але із запобіжниками для захисту інтересів європейських аграріїв.

Зокрема, передбачається можливість екстреного гальмування для особливо чутливих сільськогосподарських продуктів, а саме птиці, яєць, цукру, вівса, крупи, кукурудзи та меду. Якщо імпорт цих товарів перевищить середні обсяги імпорту, зафіксовані в другій половині 2021 року та за весь 2022 та 2023 роки, тарифи можуть ввести повторно.

Тепер, коли автономні торговельні заходи прийнято, Комісія також вживає необхідних кроків шляхом консультацій з Україною відповідно до статті 29 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, щоб узгодити довгострокову взаємну лібералізацію тарифів. Цей процес має на меті забезпечити економічну визначеність і стабільну основу для торгівлі як для України, так і для ЄС, а також для фермерів і бізнесу. Це також стане важливим кроком у відбудові та подальшій інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС з кінцевою метою забезпечення майбутнього вступу країни до Союзу.

Наймасивніший вплив зазначені обмеження матимуть на ринку цукру. Дещо раніше його жорстка регуляція призвела до зменшення обсягів виробництва в ЄС та збільшення

імпорту. Україна стала найбільшим постачальником цукру [5] до ЄС завдяки запровадженню режиму безмитної торгівлі у 2022 році. Достатньо відзначити, що якби обмеження на імпорт не включали другу половину 2021 року до розрахунку, ліміт був би на 23,4% вищим.

Аграрні товари становлять приблизно половину від загальної вартості українського експорту до ЄС на сьогоднішній день. Однак Україна також випереджає ЄС в різних аспектах сільськогосподарського сектору. Таким чином, після доєднання України до Євросоюзу, інші країни з масивним АПК сектором можуть відчути певну конкуренцію на ринку, що призведе до лобювання обмеженнями на безквотову та безмитну торгівлю.

Дві роки повноцінної вільної торгівлі з ЄС показали, що потрібно працювати не лише над внутрішніми аспектами підготовки країни до євроінтеграції, але й над усвідомленням партнерами того, що Україна стане складовою частиною ЄС. Введення певних обмежень допомогло визначити, з ким серед партнерів необхідно поглиблювати спілкування та в якому напрямку розвивати комунікаційні стратегії. Це також дало змогу ретельно проаналізувати ситуацію та розпізнати, хто є надійним партнером, а з ким ще потребує значної роботи для досягнення взаємовигідних відносин.

Інший важливий висновок, на який варто звернути увагу, полягає в тому, що бізнес не може успішно розвивати зовнішню торгівлю самостійно; для цього йому необхідна підтримка та допомога держави у таких сферах, як дипломатія, транспорт та економіка. Подібно до того, як важливі надходження до державного бюджету, досягнення успішної зовнішньої торгівлі є необхідним для економічного здоров'я країни.

Перегляд умов Угоди про асоціацію, спрямований на лібералізацію торгівлі, був запланований на 2021 рік, але російське вторгнення змусило ЄС прийняти рішення про повне скасування обмежень на український імпорт. Це рішення, хоч і корисне та обґрунтоване, було ухвалене під тиском обставин та невеликого часу.

Новий регламент, хоча й установлює більш жорсткі умови для ввезення української аграрної продукції, пропонує або рівнозначні, або навіть більш вигідні умови (у випадку окремих груп продуктів), ніж ті, що передбачені Угодою про асоціацію. Це також можна розглядати як сигнал, що подальше збільшення обсягів українського аграрного імпорту до ЄС буде потребувати доказів структурних змін і, відповідно, перегляду умов Угоди про асоціацію. Але важливим сигналом є початок паралельних перемовин Єврокомісії щодо довгострокової та постійної діючої угоди про лібералізацію тарифів з Україною, при цьому залишаючи чинними тимчасові рамкові структури. Така угода має на меті забезпечити стабільний доступ українських агроекспортерів на ринок ЄС і відповісти на їхні переживання.

Україна прагне, аби режим торгівлі з ЄС із повним скасуванням мит був закріплений в Угоді про асоціацію з Євросоюзом. Про це на брифінгу з очільником дипломатії ЄС Жозепом Боррелем у Києві заявив глава українського уряду Денис Шмигаль [6].

«Ми не лише очікуємо швидкого схвалення цієї ініціативи всіма інституціями ЄС, але і вважаємо важливим закріпити такий — повністю вільний — режим торгівлі в самій Угоді про асоціацію. Це один з головних напрямків нашої роботи цього року в торговельних відносинах з Європейським Союзом», — затвердив Глава Уряду.

Висновки. Автономні торговельні заходи, які вступили в силу з 4 червня 2022 року, дійсно виявилися корисними для України у забезпеченні стабільності торговельних потоків з Європейським Союзом (ЄС) під час складної ситуації, спричиненої агресивною дією Росії. Вони допомогли українським виробникам та експортерам подолати перешкоди, що виникли через війну, і підтримали експорт до ЄС.

Регламенти Європарламенту і Ради, зокрема №2022/870 та №2023/1077, забезпечили ряд важливих заходів, що полегшують умови торгівлі для України. Ці заходи включали скасування мит на промислову продукцію, встановлення системи вхідних цін для фруктів та овочів, тарифні квоти для сільськогосподарської продукції та інші.

Незважаючи на тенденцію до запровадження обмежень на імпорт агропродукції з України з боку деяких країн ЄС, експорт збільшився, досягнувши позначки у 68 мільйонів тонн агропродукції. Особливо значною була зростання експорту цукру, де Україна стала найбільшим постачальником до ЄС.

Два роки вільної торгівлі з ЄС показали, що Україна може бути важливим партнером для Європейського Союзу. Однак важливо продовжувати працювати над внутрішніми аспектами підготовки країни до євроінтеграції, а також розвивати комунікаційні стратегії з партнерами для підтримки взаємовигідних відносин.

Попри користь від автономних торговельних заходів, важливо розуміти, що успішна зовнішня торгівля потребує підтримки держави, особливо. Перегляд умов Угоди про асоціацію з ЄС, спрямований на лібералізацію торгівлі, має важливе значення для подальшого розвитку відносин між Україною та Євросоюзом.

Список використаних джерел

1. «EU extends trade support to Ukraine for one more year»: прес-реліз Єврокомісії від 13.05.2024. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_2529
2. Regulation (EU) 2022/870 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2022 on temporary trade-liberalisation measures supplementing trade concessions applicable to Ukrainian products under the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. PE/21/2022/REV/1. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2022/870/oj>
3. Regulation (EU) 2023/1077 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on temporary trade-liberalisation measures supplementing trade concessions applicable to Ukrainian products under the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. PE/19/2023/REV/1. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2023/1077/oj>
4. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання: стаття Національного інституту стратегічних досліджень. За ред. В. Русана та Л. Журавковської. Київ, 2023. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-02/az_agrosector_15022024.pdf
5. https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/166100ca-001d-4a6c-9c96-52af7d0e78c5_en?filename=sugar-dashboard_en.pdf
6. Огляд брифінгу за підсумками зустрічі Дениса Шмигала та Жозепа Борреля. Департамент комунікацій Секретаріату КМУ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/yes-nadast-1-mln-neobkhidnykh-ukraini-boieprypasiv-do-kintsia-tsoho-roku-pidsumky-zustrichi-denysa-shmyhalia-ta-zhozepa-borrelia>
7. «Support for farmers: Council endorses targeted review of the common agricultural policy»: прес-реліз засідання Ради Європи від 26.03.2024. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/03/26/support-for-farmers-council-endorses-targeted-review-of-the-common-agricultural-policy/>